

Critic's Point

12ες Έλληνικές Μουσικές Γιορτές.

1. Κουαρτέτο έγχορδων *L' Anima*:

Έργα Μιχάλη Γρηγορίου, Αντιόχου Ευαγγελάτου,
Ίωσήφ Παπαδάτου και Βασίλη Καλαφάτη.

18/2016.

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΚΑΛΗΝ ΑΡΧΗ & ΚΑΘΕ ΘΡΙΑΜΒΟ, εϋχόμεστε και στις φετινές Δωδέκατες Έλληνικές Μουσικές Γιορτές (βραχυγρ. *EMΓ*) που πρωτόστησε τὸ 2005 ὁ ἀρχιμουσικὸς Βύρων Φιδετζῆς γιὰ νὰ μᾶς θυμίζει τὴν *ad infinitum* καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς ὡς τώρα κυβερνήσεις καὶ παραμουσικὸς (κατὰ τὸ παρακρατικούς: ὁ νοῶν νοεῖτω).....«θεσμούς» δυστυχῶς, διωκόμενη Ἐντεχνη Ἑλληνικὴ Μουσικὴ, κυλίωντας βαρύτατο λιθάρι ἐν-αλλασσομένων ἀπ' ἔτους εἰς ἔτος ἀντιξοοτήτων (ἀνάθεμά σας ρωμέικο ντοβλέτι καὶ ψυχοσύνθεση), ἀλλὰ μὲ πυρήνα τὴν ἴδια κρύφια καὶ λυσσαλέαν ἐχθρότητα...Κουράγιο Βύρων, κουράγιο Μιρέλλα, πού τόσο συγκινητικὰ τὸν συμπαραστέκεσαι, κάποτε, δὲ μπορεῖ, θὰ ἀναγνωριστεῖ ὁ μόθος σας... Ἐπὶ τὸ ἔργον (μᾶλλον ἐπὶ τὰ ἔργα) λοιπὸν:

1. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ, ΜΙΧΑΛΗΣ (γ. 1947): *Ἀσκήσεις ὕφους II*, γιὰ κουαρτέτο έγχορδων, ἔργο 102 ἢ...103; (2015): Σεμνότατος τίτλος γιὰ μιὰ συνταρακτικὴ κατέθεση ψυχῆς ἀπ' ἐκεῖνες πού εἶναι ζήτημα ἂν ἀκοῦμε μία στὴ δεκαετία. I. *Vivace*. Μοιρασμένη στὰ 4 ὄργανα, μιὰ ὑπέροχη, λυγμικὴ θὰ λέγαμε καντιλένα, συγκρατημένος θρῆνος, κάτω ἀπὸ γκρίζο στερέωμα II. *Lento*. Στὴν αὐτὴ τονικότητα, ἀπώτατος

α

συνειρμός με τόν εσωτερικότερο Σιμπέλιους, βραδύ, διακριτικά διάφωνο *Έκ βαθέων*. III. *Animato*. Πάντα ή αυτή τονικότητα, περιπλάνηση σε νεκρά, ζοφερά άλλοτινά βασίλεια, που θύμιζαν ποίηση "Έντγκαρ "Άλλαν Πόε. Θαυμάσια, ανεπιτήδευτα σοφή γραφή γά έγχορδα, άρμονική γλωσσα έναλλαγών εύφωνίας-διαφωνίας, πάντα όμως με στόχο τή βαθύτερην έκφραστικότητα.

2. ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ, ΑΝΤΙΟΧΟΣ (1903/4-1981): *Κουαρτέτο έγχόρδων*, λα έλ. (1930).I. *Moderato*: άργά τρίηχα (;) πάνω σε σποραδικά πιτσικάτι, διαδέχονται ταχύτερες ομάδες φθογγοσήμων καταλήγουσες σε ό,τι αφήνη ζωηρήν έντύπωση κανόνος. II. *Andante sostenuto*, θέμα με παραλλαγές. Γραφή για έγχορδα όχι δύσκολη: διαγράφοντας ώραια άνιούσα καμπύλη, τó θέμα κορυφώνεται σε άσκηση άντιστίξεως Ό συνθέτης, σπούδαζε τότε σε μιá Βιέννη, με νωπήν τήν ανάμνηση του Μάξ Ρέγκερ [Maximilian Reger, 1873 – 1916], δεινού πολυφωνιού. III. *Allegro con fuoco*. Η έντονη αντίθεση στο τέμπο ταυτίζεται με άντιστικτικήν άποθέωση όπου κυριαρχούν μακρές πολυφωνικές γραμμές, δυσχεραίνοντας τήν παρακολούθηση, όπως συχνά στή μουσική δωματίου του Μπράμς. Ήταν ή πρώτη φορά σε 6 δεκαετίες που άκουγα τó νεανικό αυτό έργο μιáς ιστορικής μορφής τής μουσικής μας: μοίρα τής Νεοελληνικής Μουσικής.

3. ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ, ΙΩΣΗΦ (γ. 1960): *Άρκαδία*, για κουαρτέτο έγχόρδων (2016), α' παγκόσμια έκτέλεση. Παραγγελία Βύρωνος Φιδετζή στο συνθέτη. I. Τέταρτο = 120/26. Ωραιότατη άρχή άπάγει από έκπληξη σε έκπληξη. Διάφωνα σχήματα σε άστραπιαίες διαδοχές, καταλήγουν σε εύρηματικότητα έναλλαγές θυελλών και άπόλυτης νηνεμίας. Σωστά διακρίναμε ύπαινηγμούς μείζονος τονικότητας, μέσα σε θραυσματικά συμφραζόμενα; II. Τέταρτο = 40, *tranquillo, lontano*. Τρείς κορφτές συγχορδίες μεταξύ παύσεων, άπάγουν σε πολυφωνικά μικροσχήματα 4, 5 ή και 6 φθόγγων III. Τέταρτο = 96, *energico*. Γοργές έναλλαγές ασύμμετρων ρυθμών (3+2) ρυθμών, αναπάντεχη κατακλείδα συλλήψεως που θέλουμε νά ξανακούσουμε, όχι μόνο για νά τή συσχετίσουμε με τόν τίτλο, που μοιραία αναπέμπει στους περίφημους δύο πίνακες του Nicolas Poussin (1594-1665) *Et in Arcadia ego* (1628-30, 1637-38).

4. ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ (1869-1942): *Κουαρτέτο έγχορδων* αρ. 2, φα μείζ., έργο 22 (1906). Χάρη στις *ΕΜΓ* και στον έμπνευστή τους Βύρωνα Φιδετζή, πρωτογνωρίσαμε (7.5.2005) τόν εκ Ρωσίας Έλληνα συνθέτη με τὸ νεανικότερο έργο του *Κουίντέτο (με πιάνο)*, σολ μείζ., έργο 11 (1908· Λειψία, εκδ. Μπελάγεφ), από τήν πιανίστα Μαρία Άστεριάδου και τὸ Νέο Έλληνικό Κουαρτέτο τοῦ Γιώργου Δεμερτζή, πὸν μᾶς γοήτευσε. Τὸ δεύτερο έργο πὸν ἀκούγαμε μετὰ...12 χρόνια, μᾶς ἀφησε έντυπώσεις πολὺ χλιαρότερες. Σίγουρα χρειάζεται δεύτερη ἢ και τρίτη ἀκρόαση γιὰ νὰ τὸ εκτιμήσουμε (μαζί με μιὰν επανακρόαση τοῦ *Κουίντέτου*), δοθέντος μάλιστα ὅτι σημαντικό μέρος τῶν καταλοίπων του περιῆλθε στοῦ ΤΜΣ τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου και μελετᾶται εμπριθέστατα ἀπὸ τήν (εκ Ρωσίας) δρα Στανιμίρα Ντερμεντζιέβα, πὸν υπέγραφε εκτενέστατες σημειώσεις προγράμματος γιὰ τὸ συνθέτη και μιὰ δημιουργία πὸν ἀσφαλῶς γνωρίζει μυριάκις καλλίτερα ἀπὸ μᾶς. Ὅμως ἄς μὴν ξεχνᾶ ὅτι κριτική εἶναι καταγραφή συνήθως ἀναγκαστικά φευγαλέων έντυπώσεων. Θυμηθήκαμε πῶς σχολίασε ὁ αὐτοκράτορας Ἰωσήφ Β΄ τῆς Αὐστροουγγαρίας στοῦ Μότσαρτ τήν ὄπερά του *Οἱ Γάμοι τοῦ Φίγκαρο*: «Πάρα πολλές νότες κ. Μότσαρτ», γιὰ νὰ λάβη τὴ γνωστὴν καλοπληρωμένην ἀπαν-τησάρα: «Ακριβῶς ὅσες χρειάζονται Μεγαλειότατε». Μετὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀψβούργου μονάρχη θὰ χαρακτηρίζα και ἐγὼ τὸ *Κουαρτέτο* αρ. 2 τοῦ Καλοφάτη. Φυσικά ἀγνοῶ τί θὰ μοῦ ἀπαντοῦσε ὁ...συνθέτης. Ἡ ἐγγονή του, Λίτσια Καλοφάτη, χαρισματικότερη παιδαγωγὸς πιάνου, στενὴ φίλη και γειτόνισσά μου σὲ μιὰ Φιλοθέην ἀλλοτινὴ, εκδήμησε πρὶν προλάβει νὰ γνωρίσει τὸ έργο τοῦ παπποῦ της, παρὰ τὴ διακαῆ της ἐπιθυμία! Τὰ μέρη I. *Allegro ma non troppo*. Μεστόχη, χυμῶδες, πυκνῆς γραφῆς, σύντομα διέγραψε έντυπώσεις διθεματικῆς σονάτας. II. *Tema con variazioni* (Θέμα με [7] παραλλαγές) Ἀντίθετα μετὰ τις παραλλαγές πὸν ἀκολούθησαν, τὸ θέμα στάθηκε...ἀνεπτυπωσιακό! Οἱ πρῶτες δύο ἀποδείχθηκαν οὐσιωδέστερες τοῦ θέματος, ἢ 3η (μέτρο 12/8;), στάθηκε εὔστοχη ἀντίθεσή τους, ἢ 4η, ἀργὴ μετὰ πρωταγωνιστὴ τὸ α΄ βιολί arco, ὁμοίως ἢ 5η και 6η, ρυθμικὰ ἀδρότερη. III. *Scherzo. Allegro ma non troppo*. Πολὺ σύντομότερο τῶν προηγηθέντων, σὲ τριμερῆ μορφή Α (χρωματικοῦ χαρακτήρος)-Β (ὠραιότατο *Τρίο*, πάνω σὲ *pizzi-cato* βιολοντσέλου-Α. IV. *Allegro*.

α

Ἦδη μὲ ἀπόδιωχνε, ὅπως ποτέ ἓνας Μπροῦκνερ. Γιατὶ νὰ κάμει γιὰ νιοστή φορά ὅτι ἄπειροι ἄλλοι ἔκαμαν πολὺ ἐλκυστοκότερα; Πάντως ὁ Καλαφάτης ἀπαιτεῖ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ τὸν γνωρίσουμε.

Ἐολόψυχα συγχαρητήρια στὸ Κουαρτέτο ἐγγόρδων *L' Anima* (Στέλλα Τσάνη καὶ Μπρουνίλντα-Εὐγενία Μάλο, α' καὶ β' βιολί, Ἡλίας Σδοῦκος, βιόλα, Λευκὴ Κολοβοῦ, βιολοντσέλο), στὸ ἴδιο μὲ μᾶς μετερίζι τοῦ ἀγῶνος γιὰ τὴν Ἐντεχνή Ἑλληνικὴ Μουσικὴ, ποὺ μελέτησαν καὶ παρουσίασαν ὅσο ἄρτια γινότανξ σὲ πρῶτες ἐκτελέσεις, 4 ἔργα ἀπαιτητικότατα, διαφοροτρόπως τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. (Αἶθουσα Ἄρης Γαρουφαλῆς, Ὁδεῖο Ἀθηνῶν, 21.4.2016).
